

СОЦІУМ

Володимир Резаненко,
Київський університет імені Бориса Грінченка

ШКОЛА КОНФУЦІЯ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. БОРИСА ГРІНЧЕНКА – ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ ДЖЕРЕЛ ТА ІСТОРІЇ КИТАЙСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

За європейською історичною наукою, *історія* – це рух суспільства в часі, це *минуле* суспільства, через яке розкривається смисл *культури* сучасної дійсності. Отже, в європейських уявленнях, історичний час тече від минулого через сучасне в майбутнє.

У суспільній думці традиційних країн Далекого Сходу *минуле* – попереду сучасного, адже сучасне сприймається як набутий (поточний) потенціал вдосконалення людини, що вимірюється традиційними (історичними) зразками. Для традиційних суспільств країн конфуціянської цивілізації такими зразками (чинниками формування історичної свідомості китайців) є світоглядні та морально-етичні цінності, пропонувані синкретизованою тріадою релігійно-філософських вчень Китаю (даосизм, конфуціянство, китасзований буддизм). У центрі уваги цих вчень – ідея *дао-шляху* людей, речей, явищ, через яку вони (передусім, даосизм та конфуціянство) як в доісторичній, так і в історичній часи несли й несуть далі місію національних інститутів духовного, морально-етичного та фізичного вдосконалення людини. Отже, саме, світоглядна ідея *дао-шляху* людини постала методологічною основою формування історичної науки (史学) традиційних суспільств Далекого Сходу, а її головною метою – вивчення умов самореалізації людини як суб'єкта розбудови конфуціянського цивілізаційного простору. Людина, через духовні та морально-етичні принципи згаданих вчень і сформовану на їхній основі самосвідомість та суспільну свідомість, гармонізує зв'язки між природним та суспільним буттям, виконуючи таким чином функцію своєрідної матриці (стовбура) історичного дерева. Саме тому, головним об'єктом досліджень за всіма напрямками діяльності Школи Конфуція є людина як суб'єкт розбудови державності конфуціянського типу.

Розбудова Школи Конфуція університету імені Бориса Грінченка розпочалася 2010 року з читання лекційних курсів: духовно-релігійні традиції країн Далекого Сходу, соціологія культури країн Далекого Сходу, політична історія країн Далекого Сходу, соціально-політичні моделі організації управління традиційними суспільствами Далекого Сходу. Разом з цим було організовано роботу постійно діючого методологічного семінару «Школа Конфуція: джерела – історія – сучасність». Концептуальним в діяльності Школи є дослідження історії розбудови конфуціянської доктрини державотворення як складової конфуціянської етико-політичної системи, покладеної в основу моделей організації та управління суспільствами країн конфуціянської цивілізації.

Отже, науковий інтерес до суспільного буття цих країн, зокрема Китаю, ви-

кликаний особливостями їхньої суспільної думки, світогляду, культури стародавньої, середньовічної й сучасної доби, ознайомлення з якими поглиблюють наші уявлення про їхнє історичне минуле, про сутність ідей великих мислителів-основоположників китайської філософської думки Лао-цзи, Кун-цзи (Конфуція), Мен-цзи, Мо-цзи, Чжуан-цзи та інших. А все це разом дозволяє виявляти місце і роль релігійно-філософських вчень Китаю в розвитку культури не лише цієї країни, а й країн усього далекосхідного регіону.

Слушним прикладом може бути японська культура, яка тривалий час формується під впливом синкретизму японської автохтонної релігії синто та перейнятих і засвоєних релігійно-філософських учень Китаю. Цей синкретизм ми розглядаємо як головний чинник формування світоглядних та морально-етичних принципів японського суспільства і, суспільної свідомості японців і, відповідно, їхнього духовного й фізичного вдосконалення. Зауважимо, що кожне вчення пропонує свої шляхи та способи реалізації такого чинника, проте вони гармонійно єднуються у свідомості кожного члена суспільства.

За китайською релігійно-філософською традицією, шлях духовного та фізичного вдосконалення людини -- це одночасне розкриття нею природи речей/явищ і суті власної природи (природного потенціалу). Розробка, проповідування та практичне вкорінення такого шляху є основою й головною метою кожного з названих релігійно-філософських учень. Такого роду *людиноцентризм* цих вчень, власне, й є чинником їхнього синкретизму, а людина-особистість, що формується під впливом синкретизованих духовних та морально-етичних принципів, оцінюється за суспільними критеріями. Уособленням особистості-носія згаданих принципів є конфуціянська *гуманна людина* (仁 (жень) з її чеснотами, набутими через життя за згаданими морально-етичними принципами.

З огляду на синкретизм китайських вчень, на формування конфуціянської гуманної людини справляють вплив даоські та буддистські морально-етичні норми. Таким чином, протягом тривалого історичного часу формується соціокультурний та соціально-політичний простір, який ми називаємо *тривимірним* з такими його складовими, як суспільна (даосько-буддистська) горизонталь та владна (конфуціянська) вертикаль. Кожна складова цієї тривимірності виконує свої специфічні функції: даосько-буддистська горизонталь функціонує як суспільний інститут духовного та фізичного вдосконалення кожного окремого члена китайської спільноти; конфуціянська владна вертикаль відіграє інтегруючу роль об'єднання китайської спільноти навколо інституту державності, що будується на фундаменті даосько-буддистської суспільної горизонталі.

Як відомо, головною метою досліджень культури традиційних країн Далекого Сходу є пошук підходів до розуміння особливостей світоглядних та морально-етичних принципів як основи формування особистісної та суспільної свідомості, культури, розбудови державності, організації суспільного устрою тощо. Такі принципи спільнот будь яких форм суспільного буття відображаються в доктринах філософських вчень, концепціях релігій тощо. Що ж до світоглядних та морально-етичних принципів спільнот конфуціянського цивілізаційного простору (передусім, китайської та японської спільнот як носіїв мов з ієрогліфічною писемністю), то розкриття їхніх особливостей та суті можливе лише через

декодування ієрогліфів, якими позначаються згадані принципи, що за ними стоять певні поняття та категорії релігійно-філософських вчень Китаю.

Взагалі кажучи, адекватність розуміння смислу таких понять та категорій є серйозною проблемою в будь-яких галузях науки, надто в філософській, коли маємо справу з іншомовною лексикою, частіше з грецькою та латинською. Передача ж таких понять ідеограмами китайського або японського тексту ставить перед інтерпретатором завдання, які годі розв'язати за допомогою існуючих лексичних та ієрогліфічних словників. І не лише це. Якщо говорити про європейське китаєзнавство та японознавство, можна виділити кілька головних причин того, чому питання адекватності розуміння категоріально-понятійного апарату релігійно-філософських вчень Китаю залишається, на нашу думку, нерозв'язаним через:

1) намагання дослідників розкривати зміст таких понять та категорій поза контекстом *синкретизму* трьох релігійно-філософських вчень Китаю, за яким стоїть людиноцентризм цих вчень, що виражається в проповідуванні ними (вченнями) ідеї *дао-шляху* (道) як універсального способу розкриття природи речей і, відповідно, природи людини, інакше кажучи, способу духовного й фізичного самовдосконалення людини;

2) нехтування того, що згадані вчення інтерпретують такі поняття та категорії з позиції суб'єктивного (*я-єго*) (吾) сприйняття світу, а суб'єктивну точку зору іншого (*не-я*) *я-єго* (吾) сприймає через призму культури толерантності як життєво необхідної (для нього).

Таким чином, метою діяльності Школи Конфуція є вивчення й популяризація духовної, ідейної, культурної спадщини Конфуція через дослідження джерел конфуціянської класики й розкриття змісту основоположних ідей цього вчення, покладених в основу організації управління суспільствами країн конфуціянської цивілізації. З мети випливає концепція Школи як система поглядів на духовну, ідейну та культурну спадщину Конфуція, що є об'єктом її (Школи) наукових інтересів. Концепцію, своєю чергою, покладено в основу визначення головних напрямків науково-дослідної діяльності Школи і, відповідно, її організаційної структури.

Напрямки діяльності Школи

1. *Соціально-політичні моделі країн конфуціянської цивілізації (儒家思想的社会政治模式) керівник – Володимир Резаненко.*

Дослідження соціально-політичних моделей країн конфуціянської цивілізації неможливе поза контекстом таких соціальних інститутів, як конфуціянська морально-етична система, конфуціянська етико-політична системи та конфуціянська доктрина державності. Отже, визначальним в методології дослідження згаданих моделей є соціально-філософський підхід, за яким даоська (космогонічна) складова кладеться в основу методології розбудови *конфуціянської доктрини* організації та управління суспільством; ідейною основою *організації та управління* суспільством є конфуціянська мораль та етика; уособленням *конфуціянської моделі* організації та управління суспільством є людина – конфуціян-

ська особистість.

Головною ознакою конфуціянської моделі державного управління є гармонійні зв'язки між владною вертикаллю та суспільною горизонталлю, чинниками розбудови яких є: синкретизм релігійно-філософських вчень Китаю, суспільна свідомість, сформована під впливом світоглядних та морально-етичних принципів цих вчень. За такою моделлю державного управління стоїть громадянське (громадське) суспільство конфуціянського типу, суб'єктом розбудови якого є людина – носій згаданих світоглядних та морально-етичних принципів.

2. *Порівняльна філософія: конфуціянський Схід – євро-американський Захід* (比较哲学: 东方儒学与 欧美文明) керівник – Андрій Гірник

Предмет дослідження – етика конфлікту у західній культурі та культурі конфуціянського Сходу. В основу методології дослідження та порівняльного аналізу покладаються світоглядні та морально-етичні принципи християнської та конфуціянської цивілізації.

3. *Політичні доктрини та стратегії Китаю* (中国政治策略学说) керівник – Володимир Михайлов

Дослідження сучасних політичних доктрин та стратегій Китаю здійснюється в контексті розвитку економічної, політичної, державотворчої, воєнної та інших сфер соціального буття, а також з урахуванням особливостей суспільної думки та стратегічного мислення Китаю, головними чинниками формування яких є, передусім, світоглядні принципи релігійно-філософських вчень Китаю. До того ж слід зауважити, що за відомою ідеєю так званої *глобалізованої світової системи*, саме Китай (до початку 19-го століття) вважався системоутворюючим центром.

Зауважимо також, що сьогодні сучасна світова думка орієнтується на повернення людини до втрачених нею органічних зв'язків з природою. Так званий «антропологічний поворот» у європейській соціально-філософській думці відбувся лише в 20-му столітті після того як мислителі почали зосереджуватись не на абстрактних моделях світобудови, а на реальних проблемах людини.

Що ж до Китаю, то антропоцентризм його релігійно-філософських вчень (як школи виховання людини-особистості конфуціянського типу) є переконливим аргументом успішної розбудови конфуціянського цивілізаційного простору, в якому *проблема людини* споконвічно була домінуючою. Показовим прикладом цього є високоефективні моделі організації та управління суспільствами країн конфуціянської цивілізації, зокрема Китаю, з огляду на успішні результати їхнього соціально-економічного розвитку.

4. *Конфуціянська цивілізація* (儒家文明) керівник – Оксана Салата

В основу методології дослідження конфуціянської традиції покладаються три його головні ознаки: 1) феномен актуальності і значущості конфуціянства як синтезуючого і етичного начала китайської культури; 2) етична домінанта конфуціянського вчення: моральність і моральні принципи організації державного управління, ідейною основою якого є гуманність *жень-чжен*; 3) здатність конфуціянства до адекватного сприйняття критики і самореформування. Попри спроби Заходу переосмислити морально-етичні основи цього вчення у 19-20 ст.

його реформування здійснювалось у традиційній спрямованості. Отже, конфуціянство (навіть в умовах глобалізації сучасного світу) залишається основою світогляду традиційних суспільств Далекого Сходу.

5. *Мас-медіа Китаю (中国媒体)*

керівник – *Ігор Срібняк*

Сучасне та минуле Китаю в дзеркалі інформаційної агенції «Сінхуа».

6. *Філософія людини конфуціянської цивілізації (儒家文明的人性哲學)*

керівник – *Ярослава Шекера*

В основу методології китаєзнавчих досліджень кладеться сприйняття ієрогліфічного тексту (文) як системно-структурного утворення, за ідеограмами якого стоять елементи китайської традиційної культури. Остання, своєю чергою, визначається світоглядними принципами релігійно-філософських вчень Китаю, які постають головними чинниками формування свідомості носіїв традицій цієї культури. Світоглядний синкретизм даосизму, буддизму та конфуціянства повною мірою відбився в мові як прояві світоспоглядання, причому первісні космологічні уявлення втілювалися в ідеограмах китайської мови задовго до виникнення феномену згаданого синкретизму.

7. *Система конфуціянської освіти (儒家的教育思想)*

керівник – *Ярослав Щербаков*

Головним предметом у дослідженні системи конфуціянської освіти є особливості формування особистості в класичних конфуціянських навчальних закладах, об'єктом досліджень – особливості відносин між членами китайського соціуму, що регулюються не так законодавчою системою державного правління *фа* (法), як внутрішніми моральними імперативами.

Моральні імперативи зазвичай позначаються ідеограмою *ї* (義). З етимології цієї ідеограми випливає ідея наслідування індивідуумом системи конфуціянських правил життя *лі* (禮) *лі* обов'язкових для наслідування кожним китайцем. *Лі* – це моральний імператив, за яким стоїть конфуціянська морально-етична й частково етико-політична системи як система правил, якими регулюються міжлюдські відносини в країнах конфуціянської цивілізації.

8. *Філософія людини в китайській традиційній медицині (中国医学人的哲学思想)*

керівник – *Олександр Головчанський*

В основу дослідження принципів китайської традиційної медицини покладено даоське вчення про принципи духовного та фізичного вдосконалення людини. Джерельною базою дослідження є даоський трактат “Китайська класична книга перемін” (Ізцзін).